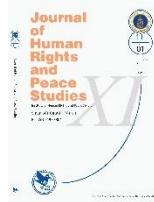

Journal of Human Rights and Peace Studies

journal homepage: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HRPS/index>

บทบรรณาธิการ

พัทช์ธีรา นาคอุ่รัตน์¹, บรรณาธิการ

การเดินทางของวารสารสิทธิและสันติศึกษาเดินมาถึงรอบปีที่ 11 ท่ามกลางการทำงานอย่างหนักของคณะทำงานวารสารทุกท่านที่เป็นหันส่วนของการผลักดันให้วารสารซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารองค์ความรู้และกรณีศึกษาต่าง ๆ ซึ่งล้วนเผยแพร่ให้เห็นหลักฐานความเป็นไปของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม แม้ว่าหลายกรณีศึกษาจะนำเสนอให้เห็นการไม่อาจอยู่ร่วมกันได้อย่างเคราะห์ในสิทธิและศักดิ์ศรีของกันและกันในบางช่วงเวลาของสังคมต่าง ๆ ทว่าบทบาทของวารสารสิทธิและสันติศึกษาประการสำคัญคือทำหน้าที่สื่อสารข้อมูลข้อเท็จจริงที่ผ่านการสืบค้นด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางวิชาการที่เกี่ยวข้องอย่างตรงไปตรงมา

สำหรับวารสารฉบับปีที่ 11 เล่ม 1 (มกราคม – มิถุนายน 2568) ตั้งใจจะให้เป็นเล่มที่นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามเป้าหมายของสหประชาชาติ (SDG) ซึ่งเป้าหมายปลายทางคือต้องการให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืนแบบองค์รวม (Holistic Peace) ทั้งคน สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ที่จะสามารถดำรงอยู่อย่างเกือกุลและมีความสุขร่วมกันบนพื้นผิวโลกใบเดียวกัน ทว่าเมื่อได้รับบทความต่าง ๆ เข้ามาพิจารณาแล้วพบว่า บทความทั้งหมดล้วนชี้ให้เห็นด้านกลับของการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนทั้งสิ้น การพิจารณาอย่างเข้มข้นของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่านต่อหนึ่งบทความ มีบทความที่ผ่านการพิจารณาจำนวน 7 บทความ ที่ได้รับการเผยแพร่ในเล่มนี้ซึ่งล้วนแต่ชี้ให้เห็นว่าที่ผ่านมาสังคมการเมืองหลายแห่งเหยียบย่ำเท่าไหร่บนเส้นทางการพัฒนาที่ได้หนุนเสริมให้เกิดไม่ยั่งยืน อาจจะกล่าวได้ว่าแท้จริงแล้วการจะพัฒนาอย่างยั่งยืนอาจจะต้องใช้กรอบแนวคิดเชิงวิพากษ์ (critical) ดังนั้น การเปิดเล่มด้วยบทความวิจัยของ ขวัญชานก กิตติวนิชัย เรื่อง จากการวิพากษ์ความขัดแย้งยึดเยื้อสู่การรือสร้างสถาปัตยกรรมสันติภาพระหว่างประเทศไทย: โอลิเวอร์ พี. ริชมอนด์กับพัฒนาการของความรู้ว่าด้วยสันติศึกษา โดยเลือกอ่านวิเคราะห์งานของนักทฤษฎีสันติภาพคนสำคัญ คือ โอลิเวอร์ พี. ริชมอนด์ ให้ภาพที่ชัดเจนอย่างยิ่งต่อการสร้างสันติภาพที่จำเป็นต้องใช้มุมมองเชิงวิพากษ์ (critical peace) ให้กับสังคมโลกใบหนึ่นที่ยังคงท้าทายด้วยกรอบแนวคิดแบบตะวันตกที่ยึดโยงกับประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน เสรีนิยม และโลกวิถีน้ำด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่อยู่นอกโลก “ตะวันตก” ท้าทายให้คนทำงานสร้างสันติภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องขับคิดต่อไปว่า สันติภาพ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยหิลล ประเทศไทย

และการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกจะวางอยู่บนกรอบคิดได้ได้บ้างโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการเมืองเรื่องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนอันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ให้คุณค่าแก่ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมอ กัน ดังนั้น งานชิ้นนี้จึงนับเป็นงานชิ้นที่ผู้สนับสนุนให้ทำงานสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนไม่ว่าจะผ่านมิติใดก็ตามควรต้องอ่านอย่างยิ่ง

ปฏิเสธไม่ได้ว่า “เสรีภาพ” ใน การคิด การแสดงออกชี้ความคิดเห็น การตั้งคำถามเพื่อการค้นคว้าวิจัยอย่างอิสระเสรีเป็นรากฐานสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน รอบด้าน แต่ในระบบสังคมการเมืองและเศรษฐกิจที่ไม่ครั้งท่าในวิถีประชาธิปไตยและการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและตั้งคำถามเพื่อการไตรตรองสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ใช่หรือไม่ที่ทำให้การตั้งคำถาม และผู้ที่ตั้งคำถามเป็นผู้ที่ต้องปิดปากให้เงียบด้วยหลักวิธี เช่น การยัดเยียดข้อกล่าวหาทางการเมือง การฟ้องคดีเพื่อปิดปาก การจับกุมคุกขังอย่างไม่เป็นธรรม ดังเช่นที่ปรากฏในงานของ Ei Yatanar Myint เรื่อง Importance of Right to Fair Trial: Legal Analysis of Court Hearings of Political Activists in Myanmar after the 2021 Coup ซึ่งเกิดในช่วงที่ประเทศไทยเมียนมาร์ต้องเผชิญกับสภาวะไม่เป็นประชาธิปไตยหลังการรัฐประหารครั้งล่าสุดในปี 2021 ผลที่เกิดขึ้นคือ สิทธิเสรีภาพของพลเมืองถูกตัดขาดและใช้กระบวนการทางศาลเป็นเครื่องมือในการปิดปากโดยเฉพาะต่อพลเมืองที่ตื่นตัวทางการเมืองและเป็นนักเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปักครองของเมียนมาร์ในกรอบคิดประชาธิปไตยเสรีที่ให้ภาคลัจจัย ๆ กันที่เกิดในสังคมไทย หากแต่งานของ Chomkate Ngankaiwan เรื่อง The Chilling Effect of SLAPPs on Academic Freedom of University Lecturers in Thailand ให้ภาพลุ่มตัวอย่างเป็นนักวิชาการที่ถูกบีบด้วยหลังจากที่วิพากษ์วิจารณ์การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในไทยก่อนเมียนมาร์และวิพากษ์ตั้งคำถามกับการดำเนินธุรกิจที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน ขณะที่งานของ พัทธ์ธิรา นาคอุไรรัตน์ และ พิมลลักษณ์ สุวงศ์สินธุ เรื่อง เสรีภาพทางวิชาการ: หลักประกันสันติภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน ชี้ให้เห็นปัญหาของกลไกการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ควรจะทำหน้าที่เป็นหลักให้กับเสรีภาพทางความคิดและการปักป้องสิทธิพลเมืองในเรื่องการคิดและการแสดงออกชี้ความคิดเห็นอย่างเสรี แต่กลับกลายเป็นทำหน้าที่เป็นแขนขาให้กับรัฐบาลที่ผูกไฟอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดและจ้องจวบใช้อำนาจเพื่อการกดขี่รัฐและสิทธิพลเมืองทางการเมือง

ความท้าทายของระบบการศึกษาไทยต่อการผลิตสร้างพลเมืองที่มีทักษะการคิดวิเคราะห์วิพากษ์ด้วยเหตุและผลดังที่เป็นคุณลักษณะสำคัญของการเมืองและวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ใช้เหตุและผลในการถกเถียงเพื่อแสวงหาวิธีการที่จะนำไปสู่การเมืองที่ดี การมีชีวิตที่ดีในสังคมการเมือง ระบบการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยก็เป็นปัญหาในวิธีการจัดการเรียนการสอนเช่นกัน แม้กระนั้นในรายวิชาที่น่าจะเป็นรายวิชาที่บ่มเพาะการพัฒนาตระรรกะและทักษะการคิดเชิงวิพากษ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลได้ดีกว่าวิชาใด ๆ คือ วิชาคณิตศาสตร์ เนื่นได้จากการสอนของ บุทธพิชัย ข้าทิพย์พาที เรื่อง การวิเคราะห์ความเป็นประชาธิปไตยในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด ที่ชี้ให้เห็นปัญหาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาคณิตศาสตร์ที่น่าจะเป็นรายวิชาที่สอนให้ผู้เรียนที่เป็นพลเมืองของรัฐที่เดินทางในสายธารการพัฒนาแบบประชาธิปไตยเกิดการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์ด้วยเหตุและผลอย่าง

เป็นระบบ แต่ประสบการณ์ของผู้เขียนที่จัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์พบว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้นจึงนำมาสู่การตั้งโจทย์ปัญหาในการวิจัยและค้นพบว่า “วิธีการจัดการเรียนการสอน” มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตยโดยเฉพาะในรายวิชาคณิตศาสตร์

บทความเรื่อง The Mekong River Commission's Water Diplomacy Framework in Managing Transboundary Water Tensions: An Empirical Analysis of the Chinese Dam Cascade and the Laotian Xayaburi Dam ของ PHAM Minh Khang น่าจะเป็นตัวอย่างการท้าทายกรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืนของนานาชาติได้เป็นอย่างดี เพราะการที่จีน และ ลาว ซึ่งไม่ได้สามารถความคิดเรื่องประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิมนุษยชน ตลอดจนไม่ได้ให้คุณค่ากับการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาทรัพยากรสากลระดับอย่างเท่าเทียมดังที่กรอบคิดของระบบประชาธิปไตยพยายามให้คุณค่า ทำให้การสร้างเขื่อนในจีน และ เขื่อนไชย昂บูรีในลาวเป็นการตัดสินใจโดยยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลางแต่ผลที่เกิดขึ้นนั้นกระทบต่อประเทศต่าง ๆ ที่ต้องพึ่งพาแม่น้ำโขงเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ นานา ก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่างประเทศ แม้ว่าจะมีคณะกรรมการแม่น้ำโขง (MRC) ทำหน้าที่เป็นกลไกในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำนานาชาติสายนี้ทว่าระบบเชิงลับที่เกิดขึ้นจากการแข่งขันกันสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำและหารประโยชน์จากแม่น้ำนานาชาติเพื่อผลประโยชน์ของชาติตัน หากพิจารณาอย่างรอบด้านจะเห็นได้ว่าได้ก่อให้เกิดการทำลายล้างความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทั้งที่เห็นได้ชัดและที่เห็นได้ไม่ชัดไปมากแล้ว การพยายามจะหาทางยุติความขัดแย้งจากการแข่งชิงฐานทรัพยากรนานาชาติด้วยกลไกคณะกรรมการแม่น้ำโขงที่ยังขาดความชัดเจนในเรื่องกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ตลอดจนคณะกรรมการและประเทศที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำรวมทั้งคู่ขัดแย้งที่มีจุดยืนและอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันไปเป็นประเดิมที่ชวนให้ผู้อ่านได้ขับคิดต่อยอดจากบทความซึ้นนี้ว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้กลไกที่มีอยู่สามารถจัดการกับความขัดแย้งอย่างได้ผล

ปิดท้ายสารฯ ฉบับนี้ด้วยบทความของนักวิชาการด้านการสร้างสันติภาพ มารค ตาม ไทย และ งามศุกร์ รัตนเสถียร เรื่อง บทเรียนจาก Quebec, Scotland และ Okinawa สำหรับการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งบทความที่ชี้ให้เห็น “ช่อง” แห่งโอกาสที่สันติภาพจะยังยืนในพื้นที่ชายแดนได้ของไทยได้ หากจะเรียนรู้จากบทเรียนจากรัฐวิเบก แห่งแคนาดา ศกีอตแลนด์ แห่งสหราชอาณาจักร โอกินาวา แห่งญี่ปุ่น ซึ่งมี “พื้นที่เสรีภาพทางการเมือง” เป็นกุญแจไขไปสู่ทางออกจากความรุนแรงอย่างได้ผลและมีแนวโน้มว่าเป็นทางออกจากความขัดแย้งที่ยังยืนมากกว่าการใช้กำลังความรุนแรงประหัตประหารกันซึ่งรังแต่จะนำมาซึ่งการทำลายล้าง ก่อนปิดฉบับนี้ โลกกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตความขัดแย้งรอบด้าน วารสารสิทธิและสันติศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งความรู้ด้านสันติภาพและสิทธิมนุษยชนในเล่มนี้จะช่วยให้ผู้อ่านได้ประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบทางวิชาการและการนำสู่ปฏิบัติการเพื่อสร้างการพัฒนาสังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืนได้บ้าง และหวังว่าจะได้รับการสนับสนุนต่อไปอย่างต่อเนื่องในอนาคต

EDITORIAL

Padtheera Narkurairattana², Editor

The Journal of Human Rights and Peace Studies (JHRPS) has entered its eleventh year, amid the struggles of our working group as partners in advancing JHRPS as a medium for delivering knowledge and case studies related to rights, dignity, and living together in society. Despite several cases showing incompatibility between rights and dignity in societies, JHRPS commits to taking a leading role in revealing facts based on straightforward academic methodologies.

JHRPS Volume, Issue 11, No. 1 (January - June 2025) aims to present key points related to the United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs), which were adopted to achieve a holistic peace across people, society, and environment, bringing about a peaceful and equal planet. However, submissions to our journal have exemplified the reverse, that is, unsustainable development. All seven publications in this issue, evaluated by three reviewers during the intensive peer review process, show that many societies are moving in the direction of unsustainable development. To unpack these issues, choosing a critical approach is very useful.

This issue began with an article, "From Critiquing Intractable Conflicts to Deconstructing the International Peace Architecture: Oliver P. Richmond and the Development of Knowledge in Peace Studies," presented by Kwanchanok Kittiwanich. This article analyzed the selected works of Oliver P. Richmond, an influential peace theorist who employed a critical peace perspective to provide a clear picture of how society is challenged by Western-centric thought, closely associating peace with democracy, human rights, liberalism, and globalization. This point becomes significant, especially when the concept of peace is applied in non-Western contexts. The paper poses a question to practitioners in the field of peacebuilding and sustainable development, asking them to rethink where global peace and sustainable development can be placed within any framework when democracy and human rights are based on equality and human dignity. Therefore, this is a must-read article for those involved in peacebuilding.

Undeniably, freedom of thought, the expression of opinion, and formulating questions for independent research are essential foundations for creating knowledge, ultimately leading to sustainable and comprehensive development. However, societies that failed to follow a democratic way and respect human rights, covering freedom of expression and rights to criticize,

² Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University.

respond with several restrictive measures to silence critics and dissents, such as prosecution, defamation, SLAPPs, and unfair arrest. As elaborated in a work of Ei Yatanar Myint, "Importance of Right to Fair Trial: Legal Analysis of Court Hearings of Political Activists in Myanmar after the 2021 Coup". This article describes the undemocratic situation in Myanmar following the 2021 coup. Ei Yatanar Myint highlights the deprivation of liberty and unfair trial imposed against active citizens and activists who called for freedom, rights, and democratic political participation. In Thailand, Chomkate Ngamkaiwan presented an article titled "The Chilling Effect of SLAPPs on Academic Freedom of University Lecturers in Thailand. "The paper projected how academics faced strategic lawsuits against public participation or SLAPPs because of their criticism of the military coup and businesses violating human rights. In line with the work of Padtheera Narkurairattana and Pimonluk Suvongsindh on "Academic Freedom: A guaranteed mechanism of peace and sustainable development". This article highlights a problem in the higher education system, which is expected to ensure the freedom of thought and expression of learners. However, the education system is exploited to serve the Thai state, which resorts to authoritarianism and abuse of power to deprive people of political and civic rights.

In this regard, the Thai education system is also facing a significant challenge in developing citizens with critical skills. Basic education cannot avoid this challenge, even in mathematics, which is better suited to cultivate logic and develop critical thinking skills compared to other subjects. As argued in a work of Yoothapichai Khathippatee, "An Analysis of Democracy in Mathematics Classrooms Using the Open Approach", this paper analyzes a problem of learning management in mathematics classrooms, which is expected to teach learners to become democratic citizens equipped with analytical and critical skills. However, based on his experience, Yoothapichai finds that the reality is, in fact, the opposite. This reality prompts him to formulate a research question and conclude that "learning management" is crucial for developing democratic citizens, particularly in mathematics classrooms.

Looking into the international level, "The Mekong River Commission's Water Diplomacy Framework in Managing Transboundary Water Tensions: An Empirical Analysis of the Chinese Dam Cascade and the Laotian Xayaburi Dam", presented by Pham Minh Khang, exemplified a key challenge to international sustainable development. In this situation, China and Laos, which have failed to adopt democratic principles, respect human rights, and limit public participation in natural resource allocation, have decided to build dams arbitrarily in their countries, prioritizing their own benefits, regardless of the impacts on other countries along the Mekong River. Such a move causes transboundary water tensions in the sub-region. Even though the Mekong River Commission (MRC) is established as a mechanism for discussing and settling water disputes

over the utilization of the Mekong River, there are negative impacts caused by the dam-building race to reserve water and utilize the river based on each country's interests. Such circumstances explicitly ruin the foundation of environmental sustainability. It proves that attempts to resolve disputes over natural resource contention through MRC still lack clarity in their procedures. Moreover, the MRC, the Mekong River countries, and the confronting countries, with differing stands and political ideologies, pose a question to readers about how to improve the dispute resolution mechanism effectively.

This volume concludes with an academic article by two renowned scholars in peacebuilding, Mark Tamthai and Ngamsuk Ruttanasatain, entitled "Lessons from Quebec, Scotland and Okinawa for Peacebuilding in Thailand's Deep South." This article points to a room for building peace sustainably in the deep south of Thailand. The article explored lessons from Quebec in Canada, Scotland, and Okinawa in Japan, where a political freedom space is adopted as a key in resolving violence effectively. These lessons also emphasized the importance of maintaining a political freedom space in conflict resolution, rather than resorting to arms and conflict, which only led to loss and damage.

Before closing, as our world faces crises and tensions, the Journal of Human Rights and Peace hopes that the knowledge of peace and human rights presented in this volume will help our readers apply and implement these concepts in practice, thereby contributing to the development of our society in an equal and sustainable manner. Our journal also hopes to receive support from our contributors, as we have always enjoyed in the last few years.